



## VADÁSZAT A GRAN CHACOBAN.

Irta: ANISITS J. DÁNIEL.

**N**EM TARTOM magamat még közepszerű vadásznak sem, mert a jó vadász tulajdonságai közül egyedül csak szenvedélyem van e nemes sporthoz s így tisztelt olvasóim ne is várjanak tőlem holmi tanulságos tapasztalat s eredménydús vadászati élményeket, csupán csak vázoló s főlemlítem az itteni vadászható vadakat, az itteni vadászati módot és saját kirándulásomat, mert hiszen mégis lesz csekély érdeke e vázlatnak, minthogy oly vidékről ered, a mely még félig-meddig terra incognita.

Évek sora mult már annak, hogy a Paraguay folyó partján lakom, melynek túlsó partján kezdődik a beláthatlanságig terjedő Gran Chaco. Szemeimet mindennap legeltetem ama gyönyörű látványon, midőn a lemenő nap csodás vörös fényével bearanyozza őserdjéből kimagasló fák koronáját, vagy az itteni lanyha holdvilágtalan éjeken gyakran órákig elgyönyörködöm az évilágító nagyszerű erdő és camp égéseken. Az egész Gran Chaco most teljesen ismeretlen s csakis a Paraguay folyó mentén, néhol 3—4 leguanyira, befelé ismeretes s itt űz néhány vállalkozóbb s merészebb külföldi marhatenyésztést, téglá-égetést, vagy pedig vágatja és faragtatja vasuti slippernek az aczélkeménységű ébenfával vetekedő sokféle fák ezereit; hogy beljebb mi van? quien sabe? még eddig azon keresztül európai ember nem ment, a belsejében szegény THOUART francia utazót pár év előtt gyilkolták meg az indiánok. Hogy indián és tigris sok van benn, azt tudja itt mindenki s némi titkos borzalommal viseltetik iránta, úgy az itteni bennszülött, mind pedig az itt élő külföldi, különben ez utóbbi nem is azért él itt, hogy a Chacóban vadászgasson, hanem hogy pénzt szerezzen, az előbbieket közül a vagyonos osztálynak úgy hiszem kissé fáradságos e multság s kevés kivétellel csakis a szegény osztály vadászik, e vadászat aztán nem is más, mint a mit magyarul úgy hívnak, hogy «aas jägerei», minden röpködő és szaladó vad meglövetik (tudniillik ha fára száll és megáll) és bizony nyársra kerül, csakis a döggel táplálkozó kányák és a «bigua»-nak nevezett kácsa forma madár kiméltetik, az igaz, hogy ez utóbbinak csakis csontja és bőre van és szörnyű szívós életű.

Paraguayban vadászhat bárki, a hol csak akar, itt még nincs csendőr és fináncz, a ki a «pakszust» előkérje, fájdalom, vadászati törvény sincs, no de ez még korai lenne és vad van elég, csakhogy keresni kell s bizony nem áll a puska elé, mert sokkal könnyebben elbujhatik az öles fűben, a feneketlen nádasokban, vagy átjárhatlan őserdőkben. Föl is használják sokan e kedvező alkalmat s vasárnaponként ugyancsak szól

a puska a folyó szigetjein, nem igen nagy aggályára az ott százával található mindenféle vizimadaraknak. Akad azonban a paraguayiak közül is tapasztalt s ügyes vadász, de az ilyen aztán átjár öreg vadra a Chacoba. Az ily «vaqueano» nekünk idevetődötteknek megbecsülhetlen, ez ismer minden erdőt, nádist, tudja a vad járását s helyét s tudja magát tájékozni ott is, a hol a compass és a mappa cserben hagy, ily «járta» nélkül kimenni, főképp nagy vadra vadászni, meddő fáradság vagy nem talál az ember semmit, vagy ha igen, olyan helyen van, a honnét ki nem lehet hozni semmikép sem, bármily jól lett-légyen lapoczkán löve.

Voltam ugyan már néhányszor egy igen kedves itt élő honfitársammal a Chacóban vadászgatni s noha mindig bő zsákmánynyal tértünk haza, még se voltam kielégítve, a mennyiben vadászatunk csakis egy napra terjedt, így kapva kaptam az alkalmon, midőn egy társaság meghívását kaptam, pár napi vadászati kiránduláshoz.

Az elindulás egyik nap délutáni 1 órára volt kitűzve, erre meg is jelent mindenki pontosan oly előkészülettel, mely becsületére vált volna egy Congo-vidéket kutatni akaró tudományos expedíciónak. A társaság a következőkből állt: 5 vadász, 4 vaqueano és 5 peon (napszámos), valamint 2 finom angol vizsla, fegyver, lőszer, étel, italban nem volt hiány s jó időbe került, míg a sok mindenféle holmit a kikötőben reánk várakozó két ladikra fölrakták, fegyveren, «poncho»-n (ez az universalis kiránduláshoz nélkülözhetlen öltöny-darab) és függőágyon kívül mindegyikünk vitt magával olyat, a mi a másoknak nem volt, egyikünk teljes fényképező-készüléket, másik nyergeket stb., én pedig kézi gyógytárt s néhány orvosi műszeremet. Az indulás előtt azonban még a kikötő parancsnokságnál kellett igazolni magunkat, miszerint nem holmi csempészeti kirándulást tervezünk. 2 órakor végre vigan elindultunk, ladikjainkat egyenesen a túlsó partnak irányítva, a folyó itt vagy 1500 lépés széles s a markos hajósok hamarosan áteveztek s elindultunk lefelé a folyó mentén. A kirándulás célja a Rio Pilcomayo volt, e folyócska képezi a mai határt a paraguayi és argentiniai Chaco közt, a Paraguay folyóba való beömlésénél van az utolsó argentiniai katonai állomás, 7 leguányira befelé pedig az utolsó paraguayi, ez egyúttal «obraje» is (favágóhely), leendő központunk és a táborhelyünk.

A folyó nagy kanyarulatánál a város eltűnt szemünk elől, a túlsó oldalon az «Ita pita punta» vörös sziklái látszottak, a chacoi rész, mely mellett eveztünk, laposan terület el homokos szagotott partjával e pontnál az egész folyó mentén, az alacsony víz-állás következtében 100—100 lépésnyi távolságban faczövek látszottak ki a vízből, a szomorú emlékű LOPER dictator által emeltetett folyóelzárás maradványai. Itt már mindegyikünk golyós fegyverét vette elő, mert elkezdődött a vadászat vagy is jobban mondva a célbalövés, a folyó homokos partján tuczatszámra heverésztek a napon sütkérezve a mindenféle nagyságú «yakarék». A «yakarék» (kaiman) roppant mennyiségben található a folyó mentén s különösen a lagunák és riachuelok (vak ágak) hemzsegek tőle. Két fajtát különböztetik meg, a vöröset és feketét, az előbbi tekintélyes nagyságot ér el, de mindennek dacára épenséggel nem veszedelmes, mert igen félénk, de ez nem is csoda, nincs nálánál üldözöttebb állat a folyó mentén, a folyón közlekedő hajók utasai százezerjével vesztegetik rá a golyókat cél nélkül. 2 óra múlva elértük a

«Riacho negro», itt az élelmiszerral megrakott ladik a vaqueanókkal elvált tőlünk, ők a Rio Pilcomayohoz eveztek, mi pedig e mellékfolyócska kanyargó útján haladva törekedtünk a központ felé, itt kezdődött el csak az igazi hajsza a «yakarek»-ra s a Winchester, Henry Martini s Colt fegyverek ropogása közül kihallatszott az én vén, ágyúnak beillő 20-as kaliberű golyós fegyverem durranása s nem egy «yakaré» bánhatta meg, hogy ez ócska szerszámot magammal hoztam a vén Európából.

Öt órakor megérkeztünk a Riacho negro kikötőjéhez, hol caretta várt a málhákra, míg a pednok a ki- és fölpakoláshoz kezdtek, mi elszéledtünk az előttünk magas fűvel benőtt, itt-ott erdőcskékkel megszakított lapályon, foglyászva szándékolván megtenni a még hiányzó 2 leguanyi utat. A kutyák vigan kezdtek a kereséshez, néhány percz mulva jól talált lövéstől lehullott az első fogoly. A foglyoknak guarani nyelven «ynambuk»-nak 9 faja található Paraguayban, ezek legszebbje a tyúk nagyságú «ynambú guazú» (spanyolul Perdiz martineta), a mienkhez hasonló tarka tollazattal, csak a melle és feje rozsdabarna; leggyakoribb az «ynambui» (Perdiz chica) és a «chororó» (Perdiz de bosque). E foglyok párosával járnak s mindig egyenkint repülnek föl, jól bevárnak, repülésük biztos s lövésük könnyű, ezért vizslaidomításra alkalmasak. Kutya nélkül vajmi bajos lövésre kapni, a mennyiben nem repül föl, hacsak véletlenül reá nem lép az ember, a száraz magas fűvel benőtt nagy tisztásokon sokkal kevesebb található, mint az erdőcskék közelében és a hol a föld nedvesebb. Útunk egy nálunk mocsárnak beillő, de itt csak nedvesnek nevezett földön vitt keresztül s bizony nem csekély fáradságba került a csizmamarasztaló jóféle fekete kátyún átgázolni, ily helyeken két vadászható madár található, az egyik a becasina (guarani nyelven yacaberé) 2 válfaja, melyek vajmi keveset különböznek a mieinktől, a másik pedig a chorlitók vagy chululuk, ezek is ez osztályhoz tartoznak, de nem kevesebb mint 15 egymástól nagyon különböző válfajuk ismeretes. Egyik faj párosával, másik csapatban száll; egyik mocsaras helyen, míg a másik homoktorlaszokon vagy folyók partján tanyázik, nagyság s tollazatban szinte nagy a különbség, a közös jelleg csak a szalonkáéhoz hasonló hosszú, vékony csőr.

Rövid idő mulva vége szakadt a vadászatnak, mert ilyenkor márczius végén már félhétkor meglehetősen sötét van itt nálunk. Alighogy összegyülekeztünk, felénk közeledő lódobogás hallatszott, a szives «Commandante» leendő házigazdánk sietett elibénk egy csapat lóval, nem sokat kínálta magunkat, nyeregbe ültünk s kevés idő mulva elértük az «obrajé». DON ROMAN szives házigazdánk, paraguayi szokás szerint vendégszeretőleg följajánlá házát s alig szabadítottuk meg magunkat az épen nem szalonias öltözetünktől, már az asztalon volt az izletes párolgó «carne pisado», frissen sült «chipa», «asado» s egyike azoknak a «dulcek»-nak (czukorba főtt gyümölcs), melyekről Paraguay híres. Az idő beszélgetés közben gyorsan mult, DON ROMAN előhozatta a mult heti vadász-tropheait, tudniillik két szép száradó félben lévő jaguárbőrt, melyekből szépen lehet pénzelni, erre pedig vadászembernek itt is nagy szüksége van, lévén 100 darab Winchester-töltény 8 o. é. forint (aranyban), a lőpor pedig 1 angol font, szintén aranyban.

Éjjeli 11 óra tájban megérkeztek a vaqueanok is s nemsokára azután lefeküdtünk. Az éj igen kellemesnek kínálkozott a szabadban való alvásra, felkötöttem függő ágyamat (hamaca)

a ház előtti fákra és egy darabig bámulva a tündöklő, nálunk ismeretlen csillagokat, elnyomott engem is az álom. Épen javában czélozgom a «gran bestiákat» álmomban, valaki költöget, hogy menjek be a házba, mert jön a «tormenta», körülöttem szurok sötét volt, a távolból mennydörgés hallatszott, de én úgy félálomban nem hajtottam a jó szóra, a mit pár percz mulva meg is bántam, mert az eső egyszerre egész özönnel szakadt reám. Hirtelen összekapkodva a nedves ágyneműt, menekültem be a szobába, a hol is társaim kitörő hahotával fogadtak; további alvásról szó sem lehetett, a vihar fölszaggatott ajtót, ablakot, bevart az eső, dörgött, villámlott pogányul s mi pedig tréfálgatva vártuk a reggelt.

Az egyszerű fedélből álló konyhának szárazon maradt helyén tüzet gyújtottak, nemsokára forrt a víz, előkerültek a «maték», «bombillák» s a «yerba» s ki itt, ki ott letelepülve, «ponchóba» burkolódzva szivogatta a Dél-Amerikában szokásos kávé s teát pótoló paraguayi teát. Végre megvirradt, de nem volt benne köszönet, az eső oly kitartással hullott, mintha legalább is egy hétig akart volna esni, «no jó'jczakát vadászat». Kétségbe volt esve mindenki s hogy az idő egész haszontalanul ne teljék, lementünk a közel levő Rio Pilcomayóhoz, az ott horgonyzó piczi gőzös védett fedélzete igen alkalmas volt horgászathoz, a mihez hozzá is fogtunk. A Rio Pilcomayo vize egészen sós s ihatatlan, mind ennek daczára tele van hallal épen úgy, mint a Paraguay folyó, a hol a sok «zurubi», «páczú», «pati», «dorado», «curubina», «raya», «itaguá» s tudja Isten mi mindenféle nevű és fajú, izletesnél izletesebb hal csak úgy hemzseg s pár óra mulva vagy három tuczat «guarani» nevű 1 és 2 klg-os hallal megrakodva siettünk az eső által képződött lagunákon keresztül, az eddig némileg száraz állapotba helyezett házba.

Délfelé az eső szerencsénkre elállt, az ég kiderült, siettünk is hamarosan a tanya körül egy rövid kirándulást tenni. A talaj ugyan az esőtől épen nem volt alkalmas a gyalogláshoz, de ez minket legkevésbbé sem gátolt. E vadászatnál főnntebb említett foglyok, szalonka fajokon kívül más madarak is kerültek a puskacső elé, ezek legjelentékenyebbje az úgynevezett «Curucaú» vagy «Urutaú» (*Arquasta cinerea maxima*), e madár AZARA szerint a «manduriák»-hoz (egy neme az ibisznek) tartozik s ötféle válfaja van, kácsa nagyságú, mocsarak körül tartózkodik, de itt rendszeren a magas száraz fákon ülve hangoztatja panaszos kiáltását s innét száll egyik fáról a másikra, lőtávolban s lassan repülve; husa igen izletes. A kis erdőcskében igen gyakoriak a vadgalambok, ezekből 9 faj található Paraguayban: a legnagyobb a «Picaruró» (Paloma), gyakori a «Yeruti» (Palomita) és a «Picuipita» (Tortola), e galambok keveset különböznek a mieinktől. Alkonyatra járt az idő, midőn hazatértünk, a zsákmányból izletes vacsora készült, melyhez ugyancsak hozzáláttunk s azután megbeszéltük a holnapi teendőket.

Másnap napfelkelte előtt már mind nyeregben ültünk, természetesen nem holmi kényelmes angol-nyeregben, hanem az úgynevezett recadón, e nevezetes szerszám egész Dél-Amerikában általánosan használt, a vidéken mást nem is láthatni s jó időbe kerül, míg az ember megtanulja a vele való bánást. A lóra először két összehajtogatott pokrócz jön, erre egy a középén összevarrott zsabrák alakú vastag bőrdarab és erre kerül a «recadó», egy bőrrel bevont primitív faalkotmány, alul 2 hosszúkás bőrvánkossal, ez arasnyi széles és kenderből készült hevederrel lesz leszorítva, csatt nincs rajta egy

sem, hanem a recadó két oldalán megerősített nagy vaskarikához bőrszíjjakkal hozzáfűzik. A recadóra aztán kényelmesebb ülés végett egy puhább bőr, e fölé pedig egy nagyobb részt juh- vagy jaguár bőr kerül, melyet egy második vékony hevederrel erősítenek meg.

Természetesen van jó is, rossz is és ha jó puha vastag takaróval van ellátva, elég kényelmes ülés esik rajta. A kantár igen egyszerű, de a zabla aztán valódi állatkinzó, el is van rontva itt majd minden ló szája. Sarkantyút Paraguayban csakis parádénak viselnek, de elmaradhatatlan a korbács az úgynevezett rebenque, ezzel vagy pedig az igen hosszú, hengeralakú kantárszíj lelógó végével ösztökélik a lovat. Végül a lóról annyit említsek meg, a mi a járását illeti, hogy az az ügetés, a mit nálunk ismernek, igen ritka, e helyett, a mit magyarul úgyhiszem «kutya ügetésnek» neveznek, divik; minden valamirevaló lótól megkövetelik, hogy «trancolargóju» (hosszú lépésű) legyen. Elindultunk tehát DON ROMAN s még két vaqueano kalauzolása mellett a paraguayi Chacoba — mindannyian csakis golyós fegyverrel, mert csupán nagy vadat akartunk löni. E része a Chaconak nagyon hasonlít egy óriás méretű angol parkhoz, nagy legelőknak alkalmas térségek kisebb-nagyobb erdőkkel és «palmaresekkel» (a hol leginkább a fekete pálma nő, melyet házépítéshez és kerítészölöpökhöz használnak); a vidék szép, de hamar egyhangúvá válik — órákig ellovagol az ember, de a kép mindig ugyanaz, megkerülve egy kis erdőcskét, teljesen képtelen a járatlan magát tájékozni. Három kis csapatra oszolva egy-egy vaqueano vezetése mellett, nagy körökben lovagolva folytattuk útunkat a nélkül, hogy valami vadat láthattunk volna. Az erdők közelében gyakran voltak láthatók egészen friss jaguár nyomok, de az állatot magát nem láttuk sehol, daczára, hogy ez állat itt gyakori. A jaguárnak 9 faja található itt, legszebb, legnagyobb a guarani nyelven «yaguareté»-nek nevezett, ezt spanyolul «Tigre»-nek hívják s ezért bocsássá is meg, tisztelt olvasóm, hogy cikkem elején a jaguár helyett tigrist említettem. Szép és tekintélyes nagyságot ér el a «Leon»-nak, «Onza»-nak nevezett állat (a mit én egykori diák-gyerekkoromban «Onka macskának» tanultam).

Igen csinos állat a «yaguaretéi» (Gato pajero, Buffon szerint Gato montes), bőre éppen olyan mint a jaguáré, csak hogy kisebb és vérengzőbb, körülbelül juhász kutya nagyságú, de alacsonyabb és hosszabb. A ragadozók osztályába tartozik még vagy három faj macska és hat faj menyét (Micuré). Bármint óhajtottunk volna egy ily nagyobb ragadozót megláthatni, e szerencsében még sem részesülhettünk, de vadászati módunk nem is volt alkalmas ilyen vadra. Az itteni módja a jaguárvadászatnak a «les» vagy pedig e célra alkalmas kutyákkal történik, a jaguár a kutya elől fára menekül, a honnét azután pányvával is lehuzható.

Már éppen kiszemeltünk egy a távolban látszó «Palmares» delelésre, midőn látom, hogy a jobb s balról, tőlem körülbelül 2 kilométernyi távolban lovagló társaim leszállnak lovaikról és a palmares felé bujkálnak, kis idő múlva pár lövés dördült el s mire mi odaértünk, csakis a gyöpon elterült szép szarvas látásában gyönyörködhattunk. Hamarosan lenyergeltük lovainkat, eleresztettük őket, hogy legeljenek, mi pedig az e célra igen alkalmas nyeregszerszámokból kényelmes heverő helyet rögtönöztünk — lukullusi lakomát csapva a velünk hozott konzervekből. Megeredt a beszélgetés s irigységtől

eltelve hallgattam a szarvas elejtésének apróbb körülményeit. Bor volt elég az ebédhez, de én csak víz után sóhajtoztam s aggályosan tekintgettem körül; miután láttam, hogy itt a közelben nem hogy forrásnak, de még eső-tócsának sem volt hire-hamva, noha társaim eleget biztosítottak, hogy van itt víz elegendő. Végre DON ROMAN megszánt s megmutatta a forrást, tanyánkhoz pár lépésnyire százával voltak a vadananászok, kivágott egyet tőből s felém nyujtá, hogy igyam. E növény széles levelei közt vagy egy liter kristálytisza összegyűlt esővíz volt; siettem is eloltani ez általam eddig ismeretlen természetes pohárból szomjamat. Rövid siesta után ismét nyergeltünk s miután még egy nagy kerülőt tettünk eredmény nélkül, megindultunk más uton hazafelé.

(Folytatása következik.)



## KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

*Herman Ottó kis madárkönyve.* A magyar állattani irodalom ezelőtt nyolcz esztendővel *Darányi* miniszter áldozatkészségéből egy jeles kis munkával gyarapodott. *Herman Ottó*-nak «A madarak hasznáról és káráról» című könyvéről van szó, mely a «földművelő, kertészkedő, halászó és pásztorkodó magyarság használatára» íródott, de kitünő összeállítás, magyaros írálya és szép illusztrációi folytán egész magyar népünk keresett olvasmánya lett és hamarosan elfogyott. Az első húszezer példányt két évvel később, 1903-ban egy újabb, tetemesen nagyobb második kiadás követte. Ugyanazon évben megjelent ezenkívül *Rösler* tanár fordításában és egy németországi czég kiadásában a munka sikerült német kiadása is. Így nem csodálkozhatunk azon, hogy *Herman Ottó* közkeveltségnek örvendő könyvecskéje a magyar állattani szakirodalom terén páratlan rekordot ért el. Elfogyott az első félszáz ezer példány! Ősz tudósunk újból munkához látott, a szükséghez képest könyvét kiegészítette néhány új fejezettel és hamarosan megszületett a III. kiadás is, mely az első kiadáshoz képest hét ívnyi szöveggel és 38 szövegrajzzal gazdagítva, mihez még négy színes képmelléklet járult, jelent meg. Hogy a könyv nemcsak hazánkban volt hézagpótló és talált osztatlan tetzésre, hanem a külföld elismerését is kivívta, arról nemcsak annak már megjelent németkiadása

tanuskodik, hanem újabban az a körülmény is, hogy a különben gazdag angol madártani irodalom sem nélkülözhetette *Herman Ottó* munkáját, mely mostan angol fordításban is megjelenik Londonban. A «kis madárkönyv» megtalálja útját mindenhová, olvasóink is eléggé ismerik, azért bővebb ismertetés helyett csak a III. kiadás megjelenésének jelzésére szorítkozunk. A gyönyörűen kiállított és gazdagon illusztrált vaskos kötet ára maradt a régi, ugyanis egy korona. —i.

*Tarlóba zuhant pacsirta.* 1908. nov. 27-én lövett a képünkön bemutatott mezei pacsirta,



a mely egy testébe nőtt tarlót hurczolt magával. A tarló a bordákhoz volt növe és pedig oly erősen, hogy az állat nagyfokú megsérülése nélkül nem lehetett volna azt kihúzni.